

Naturvernforbundet i Orklaregionen
v/ Mads Løkeland
Emmavegen 34
7300 Orkanger

Fylkesmannen i Sør Trøndelag
postmottak@fmst.no

Orkanger 13.03.2014

Tap av naturverdiar ved utbygging av Orkanger hamn

Vi viser til Trondheim havns planar for utbygging av Orkanger hamn, og ønskjer allereie på dette stadiet å peike på problem med tap av naturverdiar dersom desse planane blir realiserte.

Vi ser planen for utbygging av konteinerhamn på Grønøra vest som så miljømessig dårleg at vidare planlegging ikkje bør bli ført vidare, og ber Fylkesmannen ta eit initiativ.

Planen vil føre til eit stort inngrep i den siste rest av det store våtmarksområdet ved utløpet av Orkla/Skjenaldelva, noko som også kan vera alvorleg for Trondheimsfjordens funksjon som eit av landets viktigaste våtmarkssystem. Ei vurdering frå NTNU av Råbygd fjæra sidestiller kvalitetane med Gaulosen verneområde.

Det er også store kulturhistoriske verdiar knytt til Råbygda og Råbygd fjæra som blir ramma ved ei utbygging, og inngrepet gir tap for friluftslivet.

Det finst miljømessig vesenleg betre alternativ, både i Orkdal, Skaun og Trondheim. Når offentlege og private næringsinteresser ser det som teknisk og økonomisk interessant å etablere hamn og industriareal nord for Thamshavn verk, så er dette i aller høgste grad ei alternativ plassering også for ei konteinerhamn, også fordi dette i stor grad løyser problem med ny tungtrafikk gjennom Orkanger.

Naturmangfaldlova §12 og vassforskrifta §12 krev at miljømessig betre alternativ skal få ei reell vurdering, , og vi meiner at ei slik vurdering kan medføre plikt til å skrinleggja Grønøra vest når det finst miljømessig vesentleg betre alternativ som også er teknisk og økonomisk gjennomførbare.

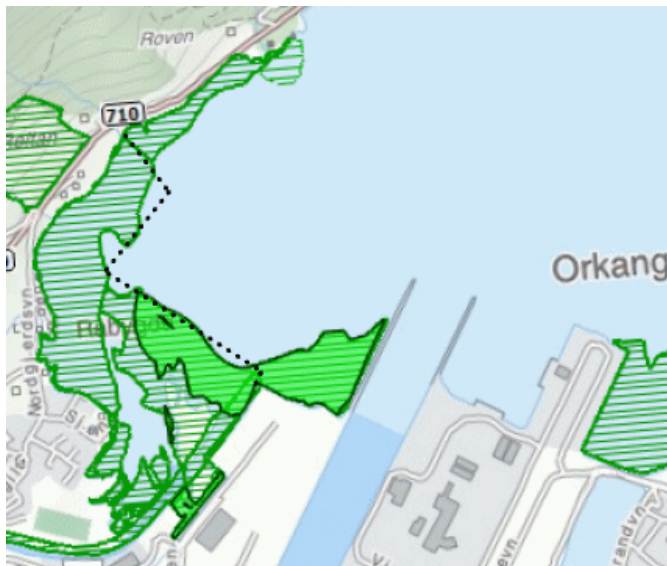
Nærare gjennomgang

1. Råbygd fjæra har stor verdi som ein del av Trondheimsfjordens våtmarkssystem.

Trondheimsfjorden er eit regionalt, nasjonalt og internasjonalt viktig våtmarkssystem med grunne fjord- og strandområde, elver og grunne ferskvatn. Lokalt og regionalt bruker fuglar ulike delar av våtmarkssystemet til pardanning, næringsøk og hekking. Nasjonalt og internasjonalt er dette våtmarkssystemet viktig for trekkfugl vår og haust, og området er i denne samanhengen sentralt for å oppfylle Noregs ansvar i høve til Bernkonvensjonen. Om lag 90% av det opprinnelege Trondheimsfjorden våtmarkssystem er i dag bygget ned gjennom ein bit for bit forvaltning, noko som er alvorleg for den totale funksjonen, både lokalt, nasjonalt og ikkje minst internasjonalt. Det er viktig å stanse ytterlegare nedbygging.

Vi vil i denne samanhengen mellom anna vise til den ferske registreringa av naturtypar langs Orkdalsfjorden (2010) som mellom anna sidestiller verdien av Råbygd fjæra med Gaulosen verneområde:

”Dette er den største og mest intakte resten av det store elveoskomplekset innerst i Orkdalsfjorden. Denne gjenværende delen har stor betydning for fuglelivet, kanskje mest som rasteplass for vassfugl, og er av høg regional verdi, på linje med våtmarksområda i Gaulosen.”¹

Figur 1. Naturbase BN00052746

Naturbase ID BN00052746 dekkar eit område som delvis går inn i eit område regulert til industri:

«Stort bløtbunnsområde med ande- og vadefugl. Området kan ha flere små bløtbunnsforekomster som er en del av en større gruppe» Verdivurdering: A

Figur 2. Naturbase BA00057895: Viktig område for fugl er større enn verneområdet

Naturbase BA00057895 omtalar eit område som er ein god del større enn utstrekninga av det kommunale verneområdet (grensa for verneområdet er vist stipla):

«Grunt fjæreområde. Elveos-strandeng er hovedstrandtype, mens grus/steinstrand er understrandtype. Gjølmesørene er det viktigste raste- og overvintringsområdet for vann- og våtmarksfugl i kommunen. Store mengder fugl har tilhold i området.»²

2. Råbygd fjæras vernestatus

Råbygd fjæra er verna gjennom kommunalt planvedtak. I samband med at det vart diskutert å endre status for området, sendte Naturvernforbundet, Norsk Ornitologisk forening, klubben ved Orkdal vgs og Aksjon vern Gjølmesørene 20.12.2009 eit brev til Miljøverndepartementet der dei bad om at det vart sett i gang ein prosess for statleg vern av området.

Fylkesmannen i Sør Trøndelag vurderte området til å ha tilstrekkelege kvalitetar til vern som naturreservat etter naturmangfaldlova:

¹ ”Viktige naturtyper langs Orkdalsfjordens vestsida Orkdal kommune”, Dag-Inge Øien og Egil Ingvar Aune, NTNU, Botanisk notat 2010-1

² Miljødirektoratet, Naturbase, ID BA00057895, Gjølmesørene (henta 11.03.2014)

«Fylkesmannen vil konkludere med at området har tilstrekkelige kvaliteter til å kunne vernes som naturreservat etter naturmangfoldloven...»³

Direktoratet for Naturforvaltning var samd med Fylkesmannen i dei faglege vurderingane:

«DN er enig i de faglige vurderingene i FMs brev til MD. DN og FM konstaterer at det aktuelle området er regulert av kommunen som naturvernområde. Selv om kommunens planer i prinsippet kontinuerlig kan diskuteres og revideres, har kommunen til nå bekreftet planformålet naturvern.»⁴

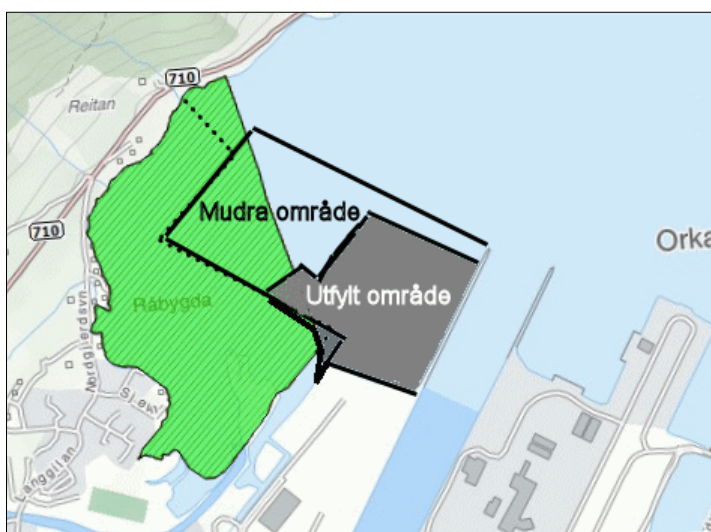
Miljøverndepartementet svarte Naturvernforbundet 01.04.2012 og viste til at det er kommunalt vern av området, og opna for ein framtidig verneprosess i området:

«Det vises blant annet til at det aktuelle området er regulert av kommunen til naturvernområde.

Miljøverndepartementet skal foreta en helhetlig gjennomgang av behovet for eventuelt framtidig vern i Norge, blant annet med utgangspunkt den evalueringen Norsk institutt for naturforskning (NINA) har foretatt av eksisterende vern i Norge. Inntil departementet har gjennomført en slik helhetlig gjennomgang og vurdering, vil det ikke være aktuelt å starte en verneplan prosess etter naturmangfoldloven i det aktuelle området.»⁵

Vi oppfatar denne prosessen slik at det det kommunale vernevedtaket blir oppfatta som trygt inntil ein eventuelt startar ein verneprosess etter naturmangfoldlova. Ut i frå dette bør ein kunne gå ut i frå at inngrep i og ved verneområdet blir regulert av naturmangfoldlova på same vis som i eit verneområde etablert i høve til naturmangfoldlova.

3. Planane til Trondheim havn vil føre til vesentleg svekking av verneverdiane i Råbygd fjæra

Inngrepet går inn i område vurdert som viktig i Naturbase ID BA00057895

Både utfyllt område og i større grad mudra område går tungt inn i viktig naturområde:

«Grunt fjæreamråde. Elveos-strandeng er hovedstrandtype, mens grus/steinstrand er understrandtype. Gjølmesørene er det viktigste raste- og overvintringsområdet for vann- og våtmarksfugl i kommunen. Store mengder fugl har tilhold i området.»

Naturbase ID BA00057895.

Miljødirektoratet

Figur 3 Inngrep illustrert i Naturbase ID BA00057895

Vesentleg med buffersone

Det er vesentleg med ein god buffersone rundt eit verneområde for å ta vare på verneverdiane i området. Ikkje minst er dette viktig når vern av fuglebiotop utgjer ein vesentleg del av verneformålet. Utfyllinga som Trondheim havn har planlagt, gir ingen buffersone, i det den følgjer nøyaktig grensa for verneområdet. Utfyllinga kan med dette få stor negativ påverknad for fleire fugleartar. Det vil

³ Brev frå Fylkesmannen i Sør Trøndelag til Miljøverndepartementet 01.03.2010.

⁴ Epost frå Direktoratet for Naturforvaltning 01.10.2010 til Miljøverndepartementet.

⁵ Epost frå Miljøverndepartementet 01.04.2012 til Naturvernforbundet i Orklaregionen v/Mads Løkeland

heller ikkje vera buffersone mot manøverområde for båtar (vist som mudra område). I dette området vil det vera stor aktivitet.

Mudringa representerer eit stort inngrep

Som ein vesentleg del av den planlagde hamna skal det bli mudra eit stort manøverområde for skip. Dette området følgjer grensa for verneområdet vestover, ganske langt mot stranda, og må bli mudra for å bli tilstrekkeleg djupt. Denne mudringa vil endre straumtilhøva inn i det grunne verneområdet og gje erosjon. Dette kan både føre til endra biologisk produksjon i verneområdet og endre/ fjerne område som i dag er over vassflata ved fjære sjø og karakterisert som viktig.

Ein må også vurdere mudringa og utfyllinga opp mot vassforskrifta/ EUs vassrammedirektiv. Vassforskrifta stiller konkrete krav, både om økologisk kvalitet og vurdering av miljømessig betre alternativ ved nye tiltak.

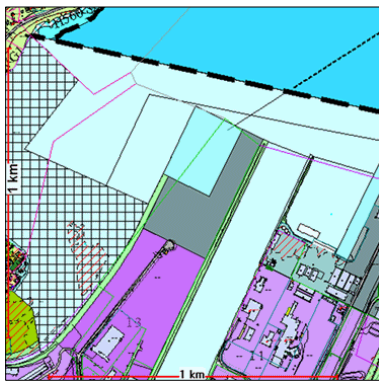
Med dei endringane i dei "naturgitte forhold" som mudring og utfylling vil få for verneområdet, er det openbart også i strid med verneforskrifta for verneområdet:

*"Naturvernområdet skal bevares i sin naturlige tilstand med tilhørende plante- og dyreliv, særlig av hensyn til et rikt fugleliv. I området tillates ikke tiltak som kan endre de naturgitte forhold."*⁶

Endra planvedtak

Dersom ein skal tillate utbygginga til Trondheim Havn, må det bli gjennomført ei planendring som vil presse industriområdet inn mot verneområdet, og fjerne alt som er av buffersone rundt verneområdet. Ein vil i tillegg få eit direkte og stort inngrep i område som er karakterisert som viktig.

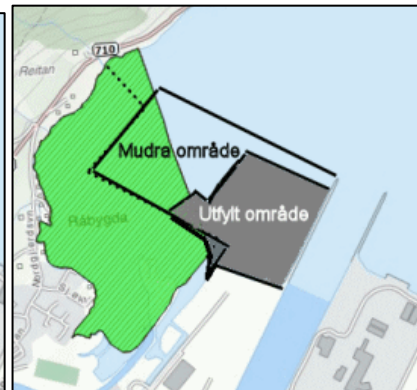
Dersom ein skal gjennomføre ei endring av kommuneplanen i området, bør ein i staden vurdere å redusere industriarealet for å ta vare på areal i tilknytning til Råbygd fjæra som er vurdert til å ha viktig naturverdi.

Verneområdet: skravert

Viktig landskapsverdi

Inngrep i område viktig for fugl

Konklusjon om tap av verneverdiar

Utbyggingsplanen vil svekke verneverdiene vesentleg, både i og utafor verneområdet og kan i praksis risikere å øydeleggja Råbygd fjæras funksjon som ein integrert del av Trondheimsfjordens viktige våtmarkssystem. Dette vil vera eit ytterlegare bidrag til den "bit for bit" nedbygginga av våtmarkssystemet i/ rundt Trondheimsfjorden som har ført til nedbygging av 90% av det opphavlege arealet.

Det er nettopp denne typen nedbygging som Riksrevisjonen var sterkt kritisk til i rapporten om arealforvaltning, dok 3:11 (2006 – 2007):

*"Dagens nedbygging har konsekvenser for viktige verdier som friluftsliv, kulturminner og kulturmiljøer, produktive jordressurser og det biologiske mangfoldet."*⁷

⁶ Utdrag av bestemmelser for Råbygd fjæra naturvernområde, Orkdal kommunestyre 19.01.1993.

4. Risikofylt med storhamn rundt utløpet av nasjonal lakseelv

Orklavassdraget er eit nasjonalt laksevassdrag, der ein skal ta spesielle omsyn. Vi ser det som risikofylt å etablere ei stor regionhamn akkurat rundt utløpet av ei nasjonal lakseelv. Det vil alltid kunne skje uhell, med utslepp og anna forureining, og i tillegg kan ein spørja om utlekking av tungmetall og anna forureining frå botnstoff, maling etc når det ligg båtar til hamn. Det er også planlagd vaskehall for bilar og konteinrar, og utslepp vil kunne skje.

Vi ser dette som ein risikofylt aktivitet å ha tett ved utløpet av den nasjonale lakseelva Orkla.

5. Arealbruk

Ein vesentleg del av Orkdal kommunes industriareal vil med dette bli brukt til lagring og handtering av konteinrar, og til erstatning leiter kommunen etter anna areal, og risikoen er stor for at dette vil medføre ytterlegare nedbygging av dyrkamark og naturområde.

Det er også slik at dersom det i framtida viser seg at Trondheim havns område på Grønøra vest blir for lite, så kan ein ikkje utvide området på anna vis enn ved å byggje seg enno lengre inn i verneområdet. Vi kan få ein situasjon der "bordet fangar" og det kan bli vanskeleg å seia nei til ytterlegare inngrep i framtida.

6. Kulturhistoriske og friluftsmessige verdiar går tapt

"I et noe videre perspektiv er Småørans samanheng med Råbygdffjæra som den siste noenlunde uberørte resten av Orkladeltaet viktig. Småøran har tradisjonelt vært knyttet til fjæra og fjorden. Naustene i fjæra forteller om fisket som har foregått, strandengene har vært viktig beiteland. Den eldste bebyggelsen ligger i nær kontakt med fjæra og er et godt bilde på denne tilknytningen. Samtidig er bebyggelsen visuelt sett viktig sett fra sjøen. Ved vern av Råbygdffjæra vil det derfor være naturlig å trekke med bebyggelsen og kulturlandskapet som grenser opp mot fjæra, dette vil sikre et mere mangesidig og helhetlig miljø for flere.

*Fra et rent antikvarisk synspunkt er Småøran et særpreget og verdifullt husmanns- og arbeidermiljø. Tradisjonel har bygningsvernet vært opptatt av miljøer knyttet til de øvre sosiale lag, bonden og byborgeren. Småøran representerer dermed en type miljø som lenge har vært et forsømt felt innenfor antikvarisk arbeid."*⁸

"den gamle bebyggelsen, kulturlandskapet og fjærområdet med sitt fugle- og planteliv vil være et verdifullt område i undervisnings- og rekreasjonssammenheng for hele kommunen."

Med eit inngrep der Råbygdffjæra meir eller mindre blir "bygget inn", så vil ein vesentleg del av desse kulturhistoriske verdiane gå tapt. Naturmiljøet spelar ei viktig rolle i denne samanhengen.

Råbygdffjæra har i alle år vore eit ynda mål for folk frå fjern og nær som er glade i å følgje med på fuglelivet, og Orkdal Ornitologiske forening og Naturvernforbundet i Orklaregionen samarbeider om eit utkikkspunkt for fugl på Råbygda. Avklaringane med Orkdal kommune har kome så langt at bygginga sannsynlegvis kan bli gjennomført i 2014. Den planlagde utbygginga vil i vesentleg grad redusere verdien av friluftslivet i tilknytning til fuglelivet i Råbygdffjæra. Strandområdet på Råbygda er generelt sett eit ynda område for friluftsliv, både for lokalbefolkninga og anna folk i Orkdal.

⁷ Riksrevisjonens undersøkelse av bærekraftig arealplanlegging og arealdisponering i Norge. Dok 3:11 (2006 – 2007)

⁸ Småøran, en registrering og vurdering av bebyggelse og kulturlandskap. Øyvind Tufto. Oppdrag frå Orkdal kommune og i samarbeid med fylkeskulturvernkontoret. 1991

7. Er planen tilstrekkeleg gjennomtenkt?

Vi ser det som mest alvorleg og lite gjennomtenkt å arbeide for ei utbygging som fører til så store tap av naturverdiar, men undrar oss også over forslag til avbøtande tiltak. Det er foreslått friområde utfylt med badeplass, fiskeplassar og vegetasjon mot/ inn i verneområdet på vestsida av hamneområdet, utan å diskutere om det er rett å leggja til rette for stor aktivitet inntil eit verneområde med fuglehabitat som vesentleg verneformål.⁹

Figur 4: Trondheim havns avbøtande tiltak inn i/ mot verneområdet

For oss ser det også ut til at ein har gløymd den store skilnaden på flo og fjære, noko som kan vera til hinder, både for bruk av "friområdet" og for vegetasjonen.

8. Plikt til reell vurdering av miljømessig betre alternativ

Naturmangfaldlovas § 12 stiller eit generelt krav om å velje miljømessig beste alternativ. Det er tilsvarende krav i vassforskriftas § 12 om nye tiltak. For å kunne gjennomføre ei vurdering etter krava i naturmangfaldlova og vassforskrifta, må ein ha ei reell vurdering av alternativ.

Vi kan ikkje sjå at Trondheim havn har gjennomført ein slik gjennomgang av alternative løysingar.

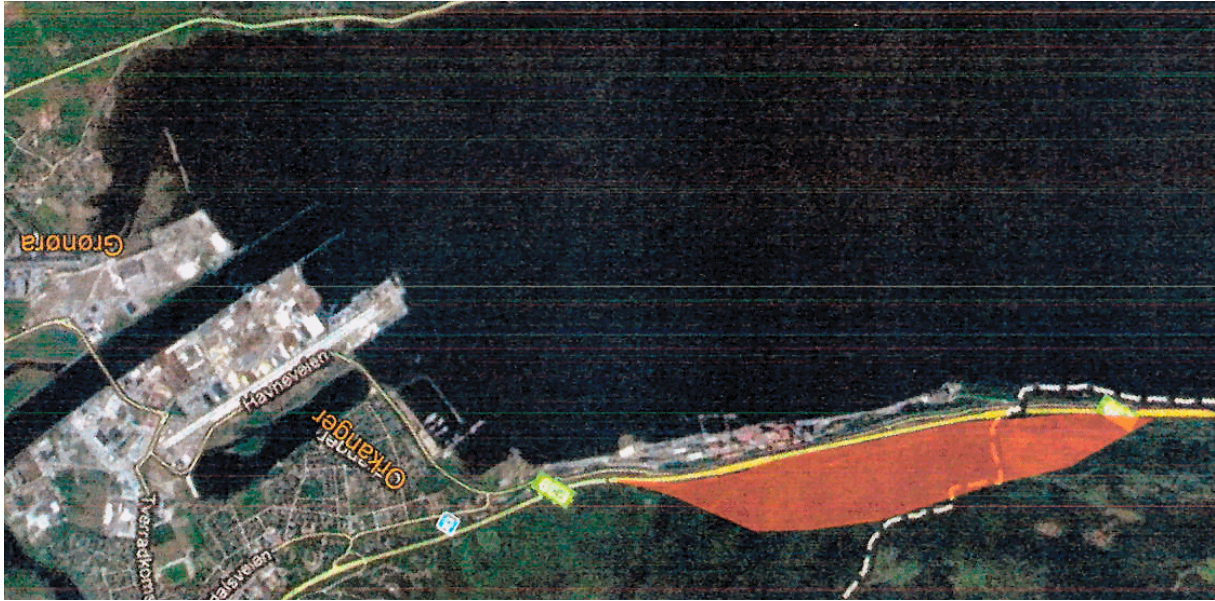
Thamshavn/ Storsand

Vi vil spesielt trekke fram grenseområdet mellom Orkdal og Skaun (Storsand), nord for Thamshavn. Etablering av hamn i dette området vil kunne ha vesentleg mindre negative miljøkonsekvensar. Det er ikkje registrert verneverdiar i Naturbase for dette området, og det kan gje god tilknytning rett opp på E39 og dermed redusere transporten gjennom Orkanger. Naturvernforbundet har peika på dette som eit mogleg miljømessig betre alternativ allereie i 2009, og i 2013 lanserte Statsskog og samarbeidspartnarar eigne planar om stort industriareal og stor hamn i dette området.

Det er med andre ord både private og offentlege næringsinteresser som ser Storsand som eit økonomisk og teknisk interessant område for å etablere ei stor hamn med stort næringsareal. Det er sannsynleg at ei slik plassering vil kunne gje ei miljømessig vesentleg betre løysing, og vi vil hevde at Trondheim havn har plikt til ei reell vurdering av dette alternativet, og at det ut i frå ei slik vurdering også kan oppstå plikt til å velje dette alternativet framfor ei etablering på Grønøra vest. Dette følgjer av både naturmangfaldlova og vassforskrifta.

Som eit tilleggssargument for klima og miljø kan vi føye til at det i framtida vil kunne vera mogleg å føre fram jernbane til Thamshavn/ Storsand for å få ein transportterminal for både båt, bane og veg, og dermed kunne få meir gods over på bane og båt, mens det ikkje er mogleg å få til ein slik fullstendig terminal på Grønøra vest.

⁹ <http://trondheimhavn.no/regionhavn-orkanger.aspx>

Figur 5: Statsskog og samarbeidspartnarar sin plan for hamn og industriområde ved Thamshavn/ Storsand. 2013

Andre alternativ

I tillegg til Thamshavn/ Storsand er det også andre lokaliseringar som bør få ei reell miljømessig vurdering målt opp mot Grønøra vest, til dømes i Trondheim i retning av Trolla eller lokalisering ein stad på Børsberga. Slike alternativ er heller ikkje lagt fram med reell vurdering.

Helsing Naturvernforbundet i Orklaregionen

Mads Løkeland

95056726

mads.loekeland@gmail.com

Knut Bonvik

41666188

kn-bonv@online.no